

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Кафедра історії України

Вовк О. В.

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
СТУДЕНТАМ ЩОДО ПІДГОТОВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ
«ЕТНОГРАФІЯ УКРАЇНИ»**

Суми 2021

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка
(Протокол № 2 від 27 вересня 2021 року)*

Укладач:

Вовк О.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України СумДПУ імені А. С. Макаренка

Рецензенти:

Турков В.В., кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України СумДПУ імені А. С. Макаренка

Авхутська С.О., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії України СумДПУ імені А. С. Макаренка

Вовк О. В.

В61 Навчально-методичні рекомендації студентам щодо підготовки до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Етнографія України»: Методичні рекомендації / укл. О.В. Вовк. – Суми: . – 24 с.

Навчально-методичні рекомендації допоможуть студентам навчально-наукового інституту історії, права та міжнародних відносин (спеціальність – 014 Середня освіта. Історія, освітній рівень – бакалавр) підготуватися до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни «Етнографія України». Видання містить план, мету практичних занять, теми з дисципліни для самостійної підготовки студентів.

УДК 378.147.091.33-027.22+378.041]:39(477)(072.057.875)

© Вовк О. В., 2021

© ФОП Цьома С.П., 2021

© СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	7
МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	18

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Етнографія України» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки напряму (спеціальності) 014 Середня освіта (Історія) освітнього рівня бакалавр.

Етнографія України – наука про походження, побут, традиційну матеріальну та духовну культуру українського народу.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є всі сфери, які пов'язані з явищем етнічності і пов'язане з Україною та українцями. Це такі аспекти етнографічного пізнання, як походження і історія українського етносу, його чисельність і розселення, зовнішній вигляд представників, мовна та релігійна приналежність українців; особливості традиційних форм української культури – господарська діяльність, матеріальна культура (поселення і житла, одяг, їжа), соціонормативна культура: соціальні інститути (рід, громада, сім'я та ін.), норми поведінки, звичаєве право та ін., духовна культура: обрядовість життєвого циклу (пологова, весільна, похоронна), календарні обряди, вірування і уявлення.

Міждисциплінарні зв'язки: археологія, антропологія, етнічна психологія, історія України, культурологія.

Метою викладання навчальної дисципліни «Етнографія України» є формування відповідного щодо сучасного рівня етнографічного уявлення про етнічну картину України. Під час вивчення курсу студенти повинні отримати знання про різноманіття української етнічної культури та етносів, що населяють Україну, особливості господарсько-культурних груп, соціально-політичних структур, релігії, вірувань і мови. Студенти повинні ознайомитися з основними напрямками української етнічної історії, особливостями протікання етнокультурних і етнічних процесів в Україні. Курс «Етнографія України» повинен дати уявлення про етнографію як науку, її принципи, методи, джерела та історію наукового пізнання.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Етнографія України» є виробити вміння аналізувати різні господарсько-культурні типи, з'ясувати і вміти порівнювати основні концептуальні напрямки в етнографії; ознайомити студентів з теоретичними засадами курсу, українською етнічною історією; надати навички використання етнологічних знань як засобу пізнання основних законів етно- та культурогенезу; сформувати у студентів загальнокультурний та історичний погляд на сутність етносу та процеси етногенезу, закріпити усвідомлення поняття про різноманітність та рівноцінність етнічних культур в Україні.

У результаті вивчення дисципліни «Етнографія України» здобувачі вищої освіти повинні володіти:

інтегральною компетентністю – здатністю розв’язувати спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі історії, правознавства та методики навчання, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов;

загальними компетентностями:

ЗК 1. Знаннями та розумінням предметної області та розумінням

ЗК 5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 6. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 9. Здатність використовувати знання іноземної мови в освітній діяльності.

ЗК 10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

професійними (фаховими) компетентностями:

ПК 1 – здатність використовувати методологію історії як науки.

ПК 2 – здатність орієнтуватися в історичному часі, застосовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу, доцільно використовувати категоріально-понятійний апарат і хронологію історичної науки.

ПК 3 – здатність ефективно й грамотно працювати з різними джерелами історичної інформації, будувати усні й письмові висловлювання щодо історичних фактів, історичних постатей та історичної теорії.

ПК 4 – здатність розкривати загальну структуру історичної науки на основі взаємозв’язку основних історичних процесів та постатей.

ПК 7 – Здатність застосовувати пошук, аналіз та розуміння архівних матеріалів, дискутувати про минуле в політичному й культурному аспектах.

ПК 11 – Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв’язків.

ПК 14 – Здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин			
	у тому числі			
	лек	пр	кон	сам
1	2	3	4	5
Розді І. Етнографія України як наука. Антропологічні, мовні, етнорегіональні особливості та етногенез українців				
Тема 1. Українська етнографія як наука	2	2		
Тема 2. Антропологічні риси українського народу	2	2		
Тема 3. Український етнос і мова	2	2		
Тема 4. Етногенез українців		4		
Тема 5. Етнорегіональні особливості України	4	4		
Розділ ІІ. Духовна та матеріальна культура українців				
Тема 6. Традиційна господарська і матеріальна культура українців		6		
Тема 7. Світогляд та релігія українського народу	2	2		
Тема 8. Звичаї та обряди українців		4		
Тема 9. Народні знання		2		
Тема 10. Усна народна творчість				8
Розділ ІІІ. Особливості етнічної психології українців. Українці у світі. Етнографія народів, що населяють Україну				
Тема 11. Сім'я та сімейний побут				8
Тема 12. Громада і громадський побут українців				8
Тема 13. Етнічна психологія та етнічна свідомість українців				8
Тема 14. Українці у світі				8
Тема 15. Етнографія народів, що населяють Україну				8
Усього годин	12	28	2	48

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Практичне заняття № 1

Тема: Українська етнографія як наука

Мета вивчення: ознайомлення студентів з предметом і завданнями етнографії України, понятійним апаратом етнографії, джерелами і методами етнографічних досліджень, становленням етнографії України, зв'язок етнографії з суміжними дисциплінами

Література:

1. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження : навч. посіб. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 288 с.
2. Дністрянський М.С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 232 с.
3. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
4. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
5. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – Відп. ред. Ю. І. Ремаренко, І. Ф. Курас. Київ: Друкарня МВС України, 1993. 800 с.
6. Ігнатенко І. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців. КСД, 2016. 320 с.
7. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів. Київ: ЦУЛ, 2006. 432 с.
8. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. К., 1993. 288 с.
9. Лозко Г. Етнологія України. – Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. – Київ, 2001.
10. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ: Укр. письменник, 2004. 222 с.
11. Пономарьов А. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. / А. Пономарьов, Т. В. Косміна, О. О. Боряк. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 640 с.
12. Савчук Б. Українська етнологія / Борис Савчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
13. Тиводар М. Етнологія. Ужгород, 1998.
14. Українська етнологія: Навч. посібник Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняка, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.

Хід практичної роботи

- 1.Предмет і завдання етнографії
- 2.Понятійний апарат етнографії (етнічне, етнос, нація, етногенез)
- 3.Джерела і методи етнографічних досліджень
- 4.Становлення української етнографії. Етнографія України та суміжні дисципліни

Практичне заняття № 2

Тема: Антропологічні риси українського народу

Мета вивчення: ознайомлення студентів з роллю антропології у вивченні етногенезу українців, антропологічною історією українського народу, антропологічними рисами українців

Література:

1. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології / Х. Вовк. Київ: Мистецтво. 1996. 336 с.
2. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
3. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
4. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів. Київ: ЦУЛ, 2006.- 432 с.
5. Савчук Б. Українська етнологія / Борис Савчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
6. Сегеда С. Антропологія: підручник для студентів гуманітарних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ: Либідь, 2009. 424 с.
7. Сегеда С. У пошуках предків. Антропологія та етнічна історія України. Київ: Наш час, Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 432 с.
8. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняк, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.

Хід практичної роботи

- 1.Роль антропології у вивченні етногенезу українців
- 2.Антропологічна історія українського народу
- 3.Антропологічні риси українців

Практичне заняття № 3

Тема: Український етнос і мова

Мета вивчення: ознайомлення студентів зі значенням вивчення мови як етносоціальної функції і ознаки етносу, походженням і становленням української мови, діалектами української мови

Література:

1. Гуцульські говірки. Короткий словник. Відповідальний редактор Я. Закревська. Львів, 1997. 232 с.
2. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
3. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
4. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
5. Різників О. Українська мова – спадщина тисячоліть. Київ: Український пріоритет, 2017. 200 с.
6. Словник сучасного українського сленгу / Упорядник Т. М. Кондратюк. Харків: Фоліо, 2006. 350 с.
7. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізник, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
8. Хобзей Н., Сімович О., Ястремська Т., Дидик-Меуш Г. Лексикон Львівський: поважно і на жарт. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 896 с.

Хід практичної роботи

1. Мова як етносоціальна функція і ознака етносу
2. Походження і становлення української мови
3. Діалекти української мови: говори північного наріччя; говори південно-західного наріччя; говори південно-східного наріччя

Практичне заняття № 4-5
Тема: Етногенез українців

Мета вивчення: ознайомлення студентів з етапами етногенезу та етнічної історії українців

Література:

1. Баран В. Д. Давні слов'яни. Україна крізь віки. Т. 3. Київ, 1998. 336 с.
2. Баран В. Д., Баран Я. В. Історичні витоки українського народу. Київ: Генеза, 2005. 208 с.
3. Бунятян К. П. Давнє населення України. Навчальний посібник. Київ: Либідь, 1999. 228 с.
4. Бунятян К. П., Мурзін В. Ю., Симоненко О. В. На світанку історії. – Україна крізь віки. Т. 1. Київ, 1998. 336 с.
5. Вівчарик М.М., Капелюшний В.П. Українська нація: витоки, становлення і сьогодення. Навч. Посібник. Київ: Олан, 2003. 280 с.
6. Грушевський М. Нарис історії українського народу. Харків: КСД, 2021. 576 с.
7. Грушевський М. Як жив український народ. Коротка історія України. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 136 с.
8. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
9. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
10. Залізник Л. Стародавня історія України. Київ: Темпора, 2012. 542 с.
11. Макарчук С. А. Етнічна історія України: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 471 с.
12. Наш Г. Історія українського народу. Київ: Центр навчальної літератури, 2021. 250 с.
13. Сегеда С. У пошуках предків. Антропологічна та етнічна історія України. – К., 2013.
14. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
15. Турченко Ф. Г., Кананов Ю. О., Турченко Г. Ф. Історія України (1914 – 1945): підручник для здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр у галузі гуманітарних наук. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2021. 368 с.
16. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізник, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
17. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.

Хід практичної роботи

1. Концепції українського етногенезу

2. Етнічні процеси на українських землях в добу неоліту та енеоліту (трипільська культура, скотарські та мисливські спільноти, землеробські племена)
3. Етнічні процеси на українських землях у скіфо-сарматський період
4. Українська етнічна історія в контексті етногенезу слов'ян
5. Формування українського етносу (від середини I тисячоліття до XVII ст.)
6. Етнічна історія українців з середини XVII до початку XX ст.
7. Етнічна історія українців у XX – на початку XXI ст.
8. Історичні етнотопоніми і етноніми українського народу

Практичне заняття № 6-7

Тема: Етнорегіональні особливості України

Мета вивчення: ознайомлення студентів з теорією українського етнорегіоналізму, формуванням історико-етнографічної мапи України, характеристикою українських історико-етнографічних регіонів

Література:

1. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво. 1996. 336 с.
2. Гнатюк В. М. Галицько-руські народні легенди: етнографічний збірник: [Т. 2]. Харків: Фоліо, 2019. 295 с.
3. Гнатюк В. М. Галицько-руські народні легенди: етнографічний збірник: [Т. 1]. Харків: Фоліо, 2019. 234 с.
4. Гнатюк В. М. Етнографічні матеріали з Угорської Русі: легенди і новели. Харків: Фоліо, 2019. 270 с.
5. Дністрянський М. С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 232 с.
6. Етнографічні групи українців Карпат. Бойки / за наук. ред. і укл. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 574 с.
7. Етнографічні групи українців Карпат. Гуцули / за наук. ред. і укл. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 379 с.
8. Етнографічні групи українців Карпат. Лемки / за наук. ред. і укл. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 363 с.
9. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
10. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
11. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії. – Відп. ред. Ю. І. Ремаренко, І. Ф. Курас. Київ: Друкарня МВС України, 1993. 800 с.

12. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів. Київ: ЦУЛ, 2006. 432 с.
13. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ: Укр. письменник, 2004. 222 с.
14. Макаруч С. А. Етнічна історія України: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 471 с.
15. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
16. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізник, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
17. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.
18. Шекерик-Доників П. Дідо Иванчик. Харків: Фоліо, 2018. 484 с.
19. Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів: вибрані твори. Харків: Фоліо, 2021. 347 с.
20. Шухевич В. О. Гуцульщина: в 5 частинах. (Репринтне видання 1899-1908 рр.). Харків: Видавець Олександр Савчук, 2018. 1218 с.

Хід практичної роботи

1. Теорія українського етнорегіоналізму
2. Формування історико-етнографічної мапи України
3. Характеристика українських історико-етнографічних регіонів:
  - а) Центральний (Центрально-Східний) надрегіон;
  - б) Північний (Поліський) надрегіон;
  - в) Західний надрегіон;
  - г) Південний надрегіон

Практичне (семінарське) заняття № 8-9-10

Тема: Традиційна господарська і матеріальна культура українців

Мета вивчення: ознайомлення студентів з елементами традиційної господарської а матеріальної культури українського народу

Література:

1. Буйських Ю. Жіночі образи української міфології «Колись русалки по землі ходили...». Харків: КСД, 2018. 320 с.
2. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Велес, 2008. 528 с.
3. Врочинська А. Українські народні прикраси XIX – початку XX століть. Частина 1. Київ: Родовід, 2015. 108 с.

4. Врочинська А. Українські народні прикраси XIX – початку XX століть. Частина 2. Київ: Родовід, 2015. 108 с.
5. Врочинська А. Українські народні прикраси XIX – початку XX століть. Частина 3. Київ: Родовід, 2015. 108 с.
6. Етнографічні групи українців Карпат. Бойки / за наук. ред. і укл. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 574 с.
7. Етнографічні групи українців Карпат. Гуцули / за наук. ред. і укл. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 379 с.
8. Етнографічні групи українців Карпат. Лемки / за наук. ред. і укл. С. Павлюка. Харків: Фоліо, 2020. 363 с.
9. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
10. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
11. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук.- К., ЦУЛ, 2006. 432 с.
12. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 288 с.
13. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ: Укр. письменник, 2004. 222 с.
14. Матейко К. Український народний одяг. Етнографічний словник. Київ: Наукова думка, 1996. 196 с.
15. Савчук Б. Українська етнологія. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
16. Стельмашук Б., Врочинська Г. Історія традиційних українських прикрас. Київ: Балтія-Друк, 2020. 184 с.
17. Твоя країна - Україна : енциклопедія українського народознавства / упор. Н. Кусайкіна. Харків: Школа, 2009. 513 с.
18. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняк, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
19. Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник. / А. П. Пономарьов, Л. Ф. Артюх, Т. М. Косміна та ін. Київ: Либідь, 1994. 256 с.
20. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.
21. Українські традиції / Упорядкування та передмова О. В. Ковалевського. Харків: Фоліо, 2004. 573 с.
22. Шухевич В. О. Гуцульщина: в 5 частинах. (Репринтне видання 1899-1908 рр.). Харків: Видавець Олександр Савчук, 2018. 1218 с.

Хід практичної роботи

1. Сільськогосподарська культура українського народу
2. Підсобні промисли та ремесла українців
3. Художні ремесла
4. Тваринництво

5. Типи і форми сільських поселень та селянський двір
6. Народна архітектура (народне житло, господарські та громадські будівлі, господарські виробничі споруди)
7. Традиційний транспорт
8. Українська народна кухня
9. Українське народне вбрання

Практичне заняття № 11

Тема: Світогляд та релігія українського народу

Мета вивчення: ознайомлення студентів зі світоглядними уявленнями та віруваннями українців (людина, доля, душа; демонологія; довколишній світ), передхристиянськими віруваннями наших предків, значенням християнства у духовному житті українського народу, етнічними архетипами в релігійному житті українців

Література:

1. Буйських Ю. Жіночі образи української міфології «Колись русалки по землі ходили...». Харків: КСД, 2018. 320 с.
2. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво. 1996. 336 с.
3. Гнатюк В. М. Галицько-руські народні легенди: етнографічний збірник: [Т. 2]. Харків: Фоліо, 2019. 295 с.
4. Гнатюк В. М. Галицько-руські народні легенди: етнографічний збірник: [Т. 1]. Харків: Фоліо, 2019. 234 с.
5. Гнатюк В. М. Знадоби до галицько-руської демонології: етнографічний збірник. Харків: Фоліо, 2019. 282 с.
6. Гнатюк В. Нарис української міфології. Львів: Ін-т народознавства НАНУ, 2000. 263 с.
7. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
8. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
9. Ігнатенко І. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців. КСД, 2016. 320 с.
10. Історія релігії в Україні: Навчальний посібник / А.М. Колодний, П.Л. Яроцький, Б.О. Любовик та ін. Київ: Знання, 1999.
11. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. Київ, ЦУЛ, 2006. 432 с.
12. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 288 с. Лозко Г. Етнологія України.

13. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ: Укр. письменник, 2004. 222 с.
14. Міфи України. За кн. Георгія Булашева «Укр. народ у своїх легендах, реліг. поглядах та віруваннях». / Пер. Ю. Буряка. Київ: Довіра, 2003. 383 с.
15. Релігієзнавство: Підручник / Є.К. Дулуман, М.М. Закович, М.Ф. Рибачук. К: Вища школа, 2000. 315 с.
16. Пономарьов А. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія. / А. Пономарьов, Т. В. Косміна, О. О. Боряк. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 640 с.
17. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
18. Садівнича В. Старовинна магія українців. Харків: КСД, 2018. 256 с.
19. Стафійчук О. Магічні таємниці мольфарів. Харків: КСД, 2021. 192 с.
20. Стафійчук О. Примівник. Магія мольфарів. Харків: КСД, 2020. 208 с.
21. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізник, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
22. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.
23. Українські традиції / Упорядкування та передмова О. В. Ковалевського. Харків: Фоліо, 2004. 573 с.
24. Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів: вибрані твори. Харків: Фоліо, 2021. 347 с.

Хід практичної роботи

1. Світоглядні уявлення та вірування українців (людина, доля, душа; демонологія; довколишній світ)
2. Передхристиянські вірування наших предків
3. Християнство у духовному житті українського народу
4. Етнічні архетипи в релігійному житті українців

Практичне заняття № 12-13

Тема: Звичаї та обряди українців

Мета вивчення: ознайомлення студентів з календарно-побутовою обрядовістю українців

Література:

1. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Велес, 2008. 528 с.
2. Гнатюк В. М. Колядки і щедрівки: етнографічний збірник: [Т. 1]. Харків: Фоліо, 2019. 312 с.

3. Гнатюк В. М. Колядки і щедрівки: етнографічний збірник: [Т. 2]. Харків: Фоліо, 2019. 398 с.
4. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
5. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
6. Ігнатенко І. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців. КСД, 2016. 320 с.
7. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 288 с. Лозко Г. Етнологія України.
8. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ: Укр. письменник, 2004. 222 с.
9. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
10. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняк, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
11. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.
12. Українські традиції / Упорядкування та передмова О. В. Ковалевського. Харків: Фоліо, 2004. 573 с.
13. Шухевич В. О. Гуцульщина: в 5 частинах. (Репринтне видання 1899-1908 рр.). Харків: Видавець Олександр Савчук, 2018. 1218 с.

Хід практичної роботи

1. Календарно-побутова обрядовість: етапи формування
2. Обрядовість зимового циклу
3. Обрядовість весняного циклу
4. Літні звичаї та обряди
5. Осінні звичаї та обряди
6. Хліборобські обряди та трудові традиції

Практичне (семінарське) заняття № 14

Тема: Народні знання

Мета вивчення: ознайомлення студентів з народними – календарем, космогонією та астрономією, метеорологією, ґрунтознавством, етноботанікою та етнзоологією, медициною та ветеринарією, метрологією та математикою, педагогікою, мораллю та етикою

Література:

1. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво. 1996. 336 с.
2. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
3. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
4. Ігнатенко І. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців. КСД, 2016. 320 с.
5. Ігнатенко І. Народна медицина і магія українців. КСД, 2019. 320 с.
6. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 288 с. Лозко Г. Етнологія України.
7. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ: Укр. письменник, 2004. 222 с.
8. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
9. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняк, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
10. Стафійчук О. Магічні таємниці мольфарів. Харків: КСД, 2021. 192 с.
11. Стафійчук О. Примівник. Магія мольфарів. Харків: КСД, 2020. 208 с.
12. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.
13. Українські традиції / Упорядкування та передмова О. В. Ковалевського. Харків: Фоліо, 2004. 573 с.

Хід практичної роботи

1. Народний календар. Космогонія та астрономія
2. Метеорологія. Ґрунтознавство
3. Етноботаніка та зоологія. Медицина та ветеринарія
4. Метрологія та математика

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема: Усна народна творчість

Мета вивчення: ознайомлення студентів з основними елементами українського фольклору

Література:

1. Гнатюк В. М. Галицько-руські народні легенди: етнографічний збірник: [Т. 2]. Харків: Фоліо, 2019. 295 с.
2. Гнатюк В. М. Галицько-руські народні легенди: етнографічний збірник: [Т. 1]. Харків: Фоліо, 2019. 234 с.
3. Гнатюк В. М. Етнографічні матеріали з Угорської Руси: легенди і новели. Харків: Фоліо, 2019. 270 с.
4. Гнатюк В. М. Знадоби до галицько-руської демонології: етнографічний збірник. Харків: Фоліо, 2019. 282 с.
5. Гнатюк В. М. Колядки і щедрівки: етнографічний збірник: [Т. 1]. Харків: Фоліо, 2019. 312 с.
6. Гнатюк В. М. Колядки і щедрівки: етнографічний збірник: [Т. 2]. Харків: Фоліо, 2019. 398 с.
7. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
8. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
9. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук. Київ: ЦУЛ, 2006. 432 с.
10. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 288 с.
11. Лозко Г. Етнологія України. – Філософсько-теоретичний та етнорелігієзнавчий аспект. – К., 2001.
12. Савчук Б. Українська етнологія. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
13. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняк, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
14. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.

Зміст

1. Основні ознаки фольклору
2. Структура, жанровий склад українського фольклору
3. Побутування та розвиток фольклору в наш час

Тема: Сім'я та сімейний побут

Мета вивчення: ознайомлення студентів зі шлюбними звичаями, сімейним побутом, структурою української сім'ї та сімейними звичаями й обрядами

Література:

1. Буйських Ю. Жіночі образи української міфології «Колись русалки по землі ходили...». Харків: КСД, 2018. 320 с.
2. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології.- Київ: Мистецтво. 1996. 336 с.
3. Грушевський М., Кузеля З. Дитина у звичаях і віруваннях українського народу. Репр. вид. 1906 р. Київ: Інтелектуальна книга, 2017. 234 с.
4. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
5. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
6. Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. Харків: КСД, 2016. 224 с.
7. Ігнатенко І. Чоловіче тіло у традиційній культурі українців. Харків: КСД, 2016. 224 с.
8. Ігнатенко І. Шлюбно-сімейні стосунки у традиційній культурі українців. Харків: КСД, 2017. 240.
9. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 288 с. Лозко Г. Етнологія України.
10. Лозинський Й. Українське весілля. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 176 с.
11. Лозко Г.С. Українське народознавство. Київ: Укр. письменник, 2004. 222 с.
12. Савчук Б. Українська етнологія . – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
13. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізник, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
14. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.

Зміст

1. Шлюб та шлюбні звичаї
2. Історичні типи та форми української сім'ї
3. Структура та функції сім'ї
4. Сімейні обряди та звичаї

Тема: Громада і громадський побут українців

Мета вивчення: ознайомлення студентів з народним громадським самоврядуванням, звичаєвим правом у громадському побуті та громадські функції соціального захисту селян, матеріальними засадами та видами господарської діяльності громад, морально-етичними стосунками в громаді у позавиробничій сфері

Література:

1. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. Київ: Мистецтво. 1996. 336 с.
2. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
3. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
4. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 288 с. Лозко Г. Етнологія України.
5. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
6. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняк, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
7. Українське народознавство: Навч. Посібник / За ред. С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. Львів: Фенікс, 1994. 608 с.

Зміст

1. Громадське самоврядування
2. Звичаєве право у громадському побуті та громадські функції соціального захисту селян
3. Матеріальні засади та види господарської діяльності громад
4. Морально-етичні стосунки в громаді у позавиробничій сфері

Тема: Етнічна психологія та етнічна свідомість українців

Мета вивчення: ознайомлення студентів з предметом і завданням етнопсихології; національним характером та ментальністю як науковими поняттями; формуванням українських етнічних образів, міфологічного моделювання світу; ознаками українського менталітету і етнічної самосвідомості

Література:

1. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
2. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
3. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук.- Київ: ЦУЛ, 2006. 432 с.
4. Кононенко О. Українська міфологія. Символіка. Харків: Фоліо, 2019. 224 с.
5. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І. Наулко, Л.Ф. Артюх, В.Ф. Горленко та ін. Київ: Либідь, 1993. 288 с. Лозко Г. Етнологія України.
6. Львовчикіна А. М. Етнопсихологія: Навч. посіб. – Київ: МАУП, 2002. 144 с.
7. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
8. Губко О. Психологія українського народу: наук. дослідж. : в 4 кн. Кн. 1. Психологічний склад праукраїнської народності. Київ: Задруга, 2003. 399 с.
9. Губко О. Психологія українського народу. Психологічні особливості наших країн у міжчасі Трипілля – сучасна Україна. Книга друга. Київ: Діло, 2013. 400 с.
10. Губко О. Психологія українського народу. Психологічний склад праукраїнської народності. Книга перша. Київ: Діло, 2010. 502 с.
11. Українська етнологія: Навч. посібник. Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізник, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.

Зміст

1. Предмет і завдання етнопсихології
2. Національний характер та ментальність як наукові поняття
3. Формування українських етнічних образів, міфологічне моделювання світу
4. Ознаки українського менталітету і етнічної самосвідомості

Тема: Українці у світі

Мета вивчення: ознайомлення студентів з історією розселення, побутом українців, які мешкають поза межами України

Література:

1. Дністрянський М.С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 232 с.
2. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.
3. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.

4. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук.- Київ, ЦУЛ, 2006. 432 с.
5. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
6. Трощинський В.П., Шевченко А.А. Українці у світі. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 352 с.
7. Українська етнологія: Навч. посібник Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняк, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.

Зміст

- 1.Українська діаспора як суспільний феномен
- 2.Розселення та організація західної української діаспори:
  - а) Північна Америка;
  - б) Центральна та Південна Америка;
  - в) Австралія та Нова Зеландія;
  - г) Західна Європа
  - д) Центральна та Східна Європа
- 3.Становлення української діаспори в пострадянських країнах:
  - а) держави – сусіди України (Білорусь, Молдова, РФ);
  - б) Казахстан і країни Центральної Азії;
  - в) країни Закавказзя;
  - г) держави Балтії.
- 4.Українці в Азії та Африці:
  - а) Азія;
  - б) Африка

Тема: Етнографія народів, що населяють Україну

Мета вивчення: ознайомлення студентів з основними рисами розселення, традиційної культури та побуту народів, що населяють Україну

Література:

1. Абдулаева Г. Крымские татары. От этногенеза до государственности. Киев: Зелений пес, 2021. 448 с.
2. Дністрянський М.С. Етногеографія України: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 232 с.
3. Етнографія України. Навч. посібник. / За ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 2004. 520 с.

4. Етнографія українців: навчальний посібник / за ред. проф. С. А. Макарчука; вид. 3-є, перероб. і доп. Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 711 с.
5. Історія Криму та кримськотатарського народу. Навчальний посібник. / бекірова Г., Іванець А., Тищенко Ю., Громенко С., Аблаєв Б., Київ: Кримська родина; Майстер Книг, 2020. 200 с.
6. Кафарський В.І. Етнологія: Підручник для студентів вузів / В.І. Кафарський, Б.П. Савчук.- К., ЦУЛ, 2006.- 432 с.
7. Савчук Б. Українська етнологія. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560 с.
8. Твоя країна - Україна : енциклопедія українського народознавства / упор. Н. Кусайкіна. Харків: Школа, 2009. 513 с.
9. Тиводар М. Етнологія. – Ужгород, 1998.
10. Українська етнологія: Навч. посібник Автори: Валентина Борисенко, Марина Гримич, Олександр Гончаров, Володимир Горленко, Андрій Гурбик, Алла Дмитренко, Леонід Залізняк, Валерій Капелюшний, Ірина Колодюк, Оксана Косміна, Тамара Косміна, Віктор Пилипенко, Кирило Третьяк, Микола Хоменко / За ред. В. Борисенко. Київ: Либідь, 2007. 400 с.
11. Чорній П. Етнічні групи Галичини міжвоєнного періоду: міжетнічне (спів)життя та соціокультурні трансформації. Львів: Інститут народознавства, 2018. 316 с.

Зміст

1. Автохтонне населення і національні меншини
2. Етнологія народів, що мешкають в Україні:
  - а) росіяни;
  - б) поляки;
  - в) болгари;
  - г) чехи;
  - д) греки;
  - е) кримські татари, кримчаки, гагаузи;
  - є) євреї, караїми;
  - ж) мадяри, німці;
  - з) грузини, вірмени, азербайджанці;
  - і) вихідці з країн Азії та Африки

Методичне видання

ВОВК Олександр Володимирович

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТУДЕНТАМ ЩОДО
ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕТНОГРАФІЯ УКРАЇНИ»**

Комп'ютерний набір *О. В. Вовк*
Комп'ютерна верстка *С. П. Цьома*

Підп. до друку 27.09.2021.
Формат 60x84/16. Гарнітура TimesNewRoman.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 1,4.
Ум. фарб.-відб. 1,4. Обл.-вид. арк. 1,1.
Тираж 50 пр. Вид. № 97.

Видавець і виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.